

2019/2020. tanév
I. korcsoport, 7-8. évfolyam

Iskola:

Versenyző:

Kedves Könyvtárostánár Kolléga!

A forduló feladatlapja több helyen nyitottabb kérdéseket, alternatív válaszlehetőségeket is lehetővé tevő feladatokat tartalmaz, hiszen az iskolai fordulón van erre a legjobb lehetőség. A megoldókulcs igyekszik ezek értékelésében segítséget nyújtani, de a helyi állomány és a tanulók egyedi válaszai ismeretében Önnek kell döntenie az értékelés bizonyos pontjain.

A verseny témája miatt biztosan Te is jobban észreveszed a világűrrel kapcsolatos híreket. Egészen sok ilyen van, amelyekről az országos sajtó is gyakran beszámol. Évfordulók, új felfedezések, új elméletek... Ezekből a legkülönbözőbb magazinok sem maradhatnak ki. Érkeznek is a szerkesztőségeikbe ilyen témájú írások, de ezek nem mindig teljesen készek a megjelentetésre. A hitelesség érdekében a bennük lévő adatokat ellenőrizni szükséges, a kéziratokat publikálható, közölhető formára kell hozni.

Az alábbi feladatban ebben kérjük segítségéd. Szeretnénk, ha az írás valóban megjelenhetne, így szükségünk van az információs műveltségedre, a könyvtárhasználati tudásodra!

Az egyik szerkesztőségbe érkezett kézirat a bolygók meghatározásáról szól.

A következőkben négy segítő részfeladatot kapsz, ami segíti szerkesztői munkádat.

Munkád kezdetén tekintsd át az egészet, mert az egyes feladatok szükségszerűen összefüggnek!

1.

Egy ismeretterjesztő írás hiteles és körültekintő elkészítéséhez és ellenőrzéséhez sokféle forrást át kell tekinteni. Elsőre az alábbi műveket gyűjtötted, most válogasd át, melyikkel érdemes dolgoznod a 3-4. feladatban!

Az alábbi bibliográfiában jelöld, melyiket választanád, melyiket nem! Indokold választásod a művek bibliográfiai adatai alapján!

a) Írd be a rubrikába, hogy javaslod-e! Igen, nem, részben...

b) Az indoknál írd be, melyik adat alapján, mit gondolsz róla!

Javaslod?	Indok:
-----------	--------

1. Gifford, Clive: *A világűr 30 másodpercben*. Budapest, Tessloff Babilon, 2015, 96 p.

igen/részben/nem (1.)	A cím (8.) arra utal, hogy rövid, kevés információ van benne, de legalább tömör. (9.) A kiadó (8.) egy gyerekkönyvkiadó , így nem tudományos, de szemléletes ábrák lehetnek benne. (9.)
---------------------------------	--

2. *A tudományok nagykönyve*. A természettudományok titokzatos világa. Matematika, fizika, csillagászat, biológia, kémia, geológia, orvostudomány. főszerk.: Allan R. Glanville, Budapest, Kossuth, 2010, 512 p.

igen (2.)	Az alcímből (10.) látszik, hogy a csillagászat témakörével foglalkozik. (11.)
---------------------	---

3. Herrmann, Joachim: *És ez melyik csillag?* Csillagok és bolygók felfedezése és megfigyelése. Csillagképek lexikonával. Budapest. Sziget, 2003, 190 p.

igen/talán (3.)	A kiadási év (12.) 2006 előtti, így a törpebolygókról/a Pluto lefokozásáról nem írhat . (13.) A kiadót (12.) nem ismerem, nem tudom, szaktudományos témákban megbízható -e. (13.)
---------------------------	---

4. Mikszáth Kálmán: *A Plútó*. In: Novellák, karcolatok. Budapest, Kortárs, 2002, 749-774. p.

nem (4.)	A szerző (14.) egy szépiró , így tudományos témákhoz nem használhatóak művei. (15.) A (kötet) címből (14.) látszik, hogy ez szépirodalmi mű, vagyis tudományos ismeretterjesztő munkák forrásának nem alkalmas. (15.)
--------------------	--

5. Molnár Péter: *Miért nem bolygó a Pluto?* In: Csillagászat.hu Csillagászati hírportál. Budapest, Magyar Csillagászati Egyesület, 2007.03.25. URL: <https://www.csillagaszat.hu/hirek/ok-olvasoink-kerdeztek/miert-nem-bolygo-a-pluto/> Utolsó letöltés: 2019.12.03.

igen (5.)	A kiadó (16.) egy elismert szakmai szervezet, így a honlapján megjelent cikkek hitelességében megbízhatunk . (17.) A cikk címe , (16.) teljesen a kézirat témájába vág . (17.)
---------------------	---

6. Tombaugh, Clyde William – Moore, Patrick: *A sötétség bolygója*. A Plútó felfedezésének története. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1989, 168 p.

részben/talán (6.)	A kiadási év (18.) nagyon régi , azóta a csillagászat nagyon sokat fejlődött. (19.) A cím (18.) alapján egyértelműen a Plutoról szól, a felfedezés kezdetével kapcsolatban használható. (19.)
------------------------------	---

7. Tóth Balázs: *Megvan a Naprendszer legtávolibb látott objektuma*. In: Tóth-Szenesi Attila (főszerk.): Index.hu, Budapest, Index.hu Zrt., 2018.12.18., URL: https://index.hu/techtud/2018/12/18/megvan_a_naprendszer_legtavolibb_objektuma/ 2019.12.03.

nem (7.)	Az újság/portál címéből (20.) látszik, hogy ez egy hírújságban megjelent írás, nem tudományos , feltehetően csak rövid, nem részletekbe menő. A cikk címe (20.) alapján nem valószínű, hogy a bolygók meghatározását is tartalmazza . (21.)
--------------------	--

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	
14.	
15.	
16.	
17.	
18.	
19.	
20.	
21.	

2.

A fenti bibliográfiából válaszd ki azt a három tételt, amit jó lenne a kézirat véglegesítéséhez használni! Ehhez le kell ellenőrizni, hogy hol tudsz hozzáférni. Törekedj, minél közelebb megtalálni! Add meg az alábbi információkat róluk!

a) A mű sorszáma a bibliográfiában: **1.** (22.)

Hol, melyik könyvtárban találsz meg? Esetleg az interneten hozzáférhető?
szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár (23.)

Ha könyvtárban, akkor az állományon belül hol? (lelőhely + raktári jelzet)
gyermekkönyvtár, 520 G45 (24.)

b) A mű sorszáma a bibliográfiában: **2.** (25.)

Hol, melyik könyvtárban találsz meg? Esetleg az interneten hozzáférhető?
SZTE Ságvári Endre Gyak. Általános Iskola (26.)

Ha könyvtárban, akkor az állományon belül hol? (lelőhely + raktári jelzet)
001 T93 (27.)

c) A mű sorszáma a bibliográfiában: **5.** (28.)

Hol, melyik könyvtárban találsz meg? Esetleg az interneten hozzáférhető?
interneten elérhető (29.)

Ha könyvtárban, akkor az állományon belül hol? (lelőhely + raktári jelzet)
- (30.)

22.	
23.	
24.	
25.	
26.	
27.	
28.	
29.	
30.	

3.

Az illusztráció érthetőbbé és érdekesebbé tesz egy ismeretterjesztő írást. Ajánlj a kéziratához egy képet!

a) Add meg a forrás bibliográfiai adatait! (Ha online forrás, akkor a hosszú URL-nek elég csak az eleje, és jelöld 3 ponttal, hogy folytatódik.)

cím (31.) megjelenés adatok (kiadó vagy bennfoglaló mű) (32.) megjelenési ideje (33.) oldalszám vagy URL (34.)

Pl.1: Jurancsik Eszter: A Plútó, a kiközösített bolygó. (31.) In: Asztrotitkok. (32.) 2014.08.06. (33.) URL: <https://asztrotitkok.cafeblog.hu/2014/08/06/pluto-a-kikozositett-bolygo/> (34.)
Utolsó letöltés: 2019.12.04.

Pl.2: Gifford, Clive: A világűr 30 másodpercében. (31.) Budapest, Tessloff Babilon, (32.) 2015, (33.) 47. p. (34.)

az egész hivatkozás megfelel a dokumentumtípusnak, oda nem illő vagy rossz adatot nem tartalmaz (35.)

b) Ez a kép a kézirat mely részét illusztrálja? Add meg a témakört!

Pl.1: A lefokozás (36.) Pl.2: A kis- és törpebolygók fogalma (36.)

c) Mi legyen a kép címe, képalírása?

Pl.1: A lefokozást szemléltető humoros ábrázolása

Pl.2: A kis- és törpebolygók elhelyezkedése a Naprendszerben

tömör, címszerű, nem mondat (37.)

a kép tartalmát írja le (38.)

d) Indokold választásod! Adj meg három szempontot, amelyek között legyen tartalmi és megbízhatóságra vonatkozó szempont is!

Pl.1 (39-41.)

figyelemfelkeltő, színes,
látható összesen hány bolygó van

a blog, amelyen megjelent nem szakmai oldal,
de az illusztrációnak sem a tudományosság,
hanem a figyelemfelhívás a célja

Pl.2 (39-41.)

magyar nyelvű
mutatja a két kisbolygóöv helyét, amiről
írok

A kötetnek tudományos fokozattal
rendelkező lektora van

31.	
32.	
33.	
34.	
35.	
36.	
37.	
38.	
39.	
40.	
41.	

4.

A kézirat rövid a magazinban kiszemelt rovathoz. Kérünk, szűrj még be kiegészítő információkat a jelölt helyekre és egy általad választott helyre! Ezek lehetnek nevek, évszámok, meghatározások, magyarázatok.

Arról, hogy mivel egészíted ki, magad döntesz,

- de illeszkedjen a szöveg gondolatmenetébe és (a=42.; b=43., c=44.)
- az információk forrását jelöld! (Ha papíron dolgozol és online forrást használsz, akkor a nagyon hosszú URL-eket nem kell kiírnod, csak az elejét és jelöld 3 ponttal, hogy folytatódik.)
- Kérjük, fogalmazd mondatba! (a=45.; b=46.; C=47.)
- Minden kiegészítés legalább 20 szó legyen, kb. 3 mondat. (a=48; b=49.; c=50.)
- Korrekt, hiteles adatok, információk (a=51; b=52.; c=53.)

cím (a=54.; b=59.; c=64.)

megjelenés adatok (kiadó vagy bennfoglaló mű) (55. ; b=60.; c=65.)

megjelenési ideje (56. ; b=61.; c=66.)

terjedelem, oldalszám vagy URL (57. ; b=62.; c=67.)

az egész hivatkozás megfelel a dokumentumtípusnak, oda nem illő vagy rossz adatot nem tartalmaz (58. ; b=63.; c=68.)

a) nyíllal jelölt

Ebben a kisbolygóövben, mely a Neptunuszon túl található, ezernél több objektumot azonosítottak már. A legismertebbek a Makemake, a Haumea és az Eris kisbolygók. A Plutonak 3 holdja ismert a Charon, a Hydra és a Nix, de holdja az Erisnek is van, melyet Dysnomiának neveztek el.

Forrás:

A Kuiper-öv. a külső kisbolygó-övezet. In: Szatmáry Károly és mtsi.: Csillagászat. Szeged, Szegedi Csillagvizsgáló. 2011, URL: http://astro.u-szeged.hu/oktatas/csillagaszat/6_Naprendszer/010502Kuiper_ov/Kuiper-ov.html Utolsó letöltés: 2019.12.04.

b) nyíllal jelölt

A Naprendszerben sok kisbolygó más néven aszteroida és törpebolygó van, de a legtöbb a két kisbolygóövön. A régebben, 200 éve ismert és nagyobb a Mars és a Jupiter között van ezt nevezik fő kisbolygóövnnek. A külső kisbolygóövnét, a Neptunuszon túl 1992-ben fedezték fel, és első feltételezőjéről Kuiper-övnnek nevezték el. Az övek, a bennük lévő objektumok szintén bolygópályán mozognak.

A törpebolygó és a kisbolygó nem ugyanaz, a nagyságszerinti sor a kisebbtől a nagyobb felé haladva: kisbolygó (aszteroida), törpebolygó, bolygó. Témánk a Plutó törpebolygó. Látványos különbség, hogy a törpebolygók ahhoz már elég nagyok, hogy alakjuk szükségszerűen gömbszerű legyen. Közös bennük, hogy visszaverik a fényt.

Forrás:

Bánkúti és mtsi.: A megőrzött idő. Természet – tudomány – történet III. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2012, 409. p.

Baur, Manfred: A bolygók és az űrutazás. Irány a világűr! (Mi micsoda) Budapest, Babilon, 29. p.

c) Válassz még egy részt, amit kiegészítenél! Jelöld a többihez hasonló módon a kéziratban a helyét!

Emellett viszont azt is látni kell, hogy a Pluto bolygóként való meghatározása, már felfedezésekor sem volt egyértelmű, hiszen tömege jóval kisebb a szükségesnél. Vagyis a XXVI. kongresszuson történtek nem voltak előzmény nélküliek. Mindemellett nem a Pluto az első „bolygó”, amit lefokoztak. A fő kisbolygóöv több objektumával is megesezt már ez korábban.

Forrás:

Molnár Péter: *Miért nem bolygó a Pluto?* In: Csillagászat.hu Csillagászati hírportál. Budapest, Magyar Csillagászati Egyesület, 2007.03.25. URL: <https://www.csillagaszat.hu/hirek/ok-olvasoink-kerdeztek/miert-nem-bolygo-a-pluto/> Utolsó letöltés: 2019.12.03.

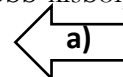
42.	
43.	
44.	
45.	
46.	
47.	
48.	
49.	
50.	
51.	
52.	
53.	
54.	
55.	
56.	
57.	
58.	
59.	
60.	
61.	
62.	
63.	
64.	
65.	
66.	
67.	
68.	
69.	

Köszönjük, hogy részt vesz a könyvtárhasználati tehetségfejlesztésben!

Legyen újra bolygó a Plútó!

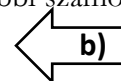
1930-as felfedezésétől kezdve úgy gondoltunk a Plútóra, mint a Naprendszer kilencedik bolygójára. De mindig is zavarta a csillagászokat, hogy a Plútó pályájának egy szakasza a Neptunusz pályáján belülre esik. Már az 50-es évektől gyanították, hogy a nagybolygók pályáján túl létezhet egy második kisbolygóöv.

A problémák az 1990-es évektől jelentkeztek, amikor sorra fedezték fel a Plútón túli objektumokat. Ezek bizonyítékot szolgáltatottak a Kuiper-öv létezésére, de egyben egy komoly problémát is okoztak: ezek mérete hasonló volt a Plútóéhoz. A kétezres években folytatódtak a felfedezések: rábukkantak több kisbolygóra. Ezek nem sokkal kisebb objektumok, mint a Plútó. Ráadásul nem egynek saját holdja is van.

A probléma akkor csúcsosodott ki, amikor 2003-ban sikerült lefotózni egy ismeretlen égitestet, ami 2005-ben az Eris nevet kapta. Kiderült, ez nagyobb, mint a kilencedik bolygó, tömege 27 százalékkal több, mint a Plútóé. Ezért sokan a tizedik bolygóként üdvözölték.

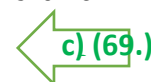
Ekkor robbant ki a vita arról, hogy a Naprendszerben nem csak kilenc, hanem további számos bolygó van, vagy pedig a gázóriásokon túl van egy kisbolygóöv, amelynek a Plútó is a tagja.

Nemzetközi Csillagászati Unió 2006-os prágai kongresszusán új definíciót állapítottak meg a bolygóra. Csak azokat az égitesteket lehetett bolygónak nevezni, amely egy csillag körül kering, gömb vagy közel gömb alakú, és tisztára söpri a pályáját övező térséget. Ennek az utóbbi szempontnak nem felelt meg a Plútó, és ezért megfosztották bolygó besorolásától. Cserébe létrehozták a törpebolygó kategóriát, amelyet tisztelgésül plutoidának neveztek el.

Emiatt óriási botrány tört ki, amely azóta sem csitult el teljesen. A szavazáson ugyanis sok olyan tudós nem volt jelen, akik a lefokozás ellen szavaztak volna. Az embereknek sem tetszett az ötlet, volt, ahol tüntetéseket rendeztek a Plútó érdekében. Még az Agymenők című sorozatban *Sheldon Cooper* is beolvasott *Neil deGrasse Tyson* asztrofizikusnak, a lefokozás egyik támogatójának.

Egy nemrégiben publikált tanulmányban a *Philip Metzger* bolygófizikus vezette csapat arra az álláspontra jutott, hogy a Csillagászati Unió hibás döntést hozott. A lefokozás érvei között volt, hogy a pályakisöprés régóta elfogadott álláspont. Azonban a csapat több mint 200 év csillagászati szakirodalmát nyálazta át, és mindössze egyetlen olyan tanulmányt találtak, amelyben a pályasöprést a bolygó kritériumának tekintették a szerzők. Ráadásul az érintett dolgozat szerzői olyan érvelést használtak, amelyet ma már megcáfolt a tudomány.

Kérdés, hogy ezek után lesz-e, aki benyújtja a javaslatot a Csillagászati Uniónak, a visszaminősítés eltörlésére.